



Politechnika Krakowska

Wydział Architektury

Katedra Urbanistyki i Architektury Struktur Miejskich A-9



Dr hab. inż. arch. KINGA RACÓŃ–LEJA, prof. PK

Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej im Tadeusza Kościuszki

Katedra Urbanistyki i Architektury Struktur Miejskich

Adres: ul. Podchorążych 1, 30–084 Kraków

Kraków 05.06.2023

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Marty Popaszkiwicz

pt. „Przestrzeń publiczna jako efekt współpracy różnych aktorów” wykonanej pod kierunkiem

promotora: dr hab. inż. arch. Katarzyny Pluty, prof. Politechniki Warszawskiej

na Politechnice Warszawskiej

w dyscyplinie naukowej: architektura i urbanistyka, dziedzina nauk – nauki inżyniersko–techniczne

1. Podstawa opracowania

Podstawą recenzji przedmiotowej rozprawy doktorskiej jest zlecenie Przewodniczącej Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej, prof. dr hab. inż. arch. Krystyny Solarek z dn. 30.03.2023 r. zgodnie z uchwałą Rady Naukowej Dyscypliny Architektura i Urbanistyka Politechniki Warszawskiej z dn. 28.03.2023 r.

2. Ocena układu rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska Pani mgr Marty Popaszkiwicz została złożona w formie manuskryptu zwanego w formacie A–4, obejmującego 257 stron. Pracę podzielono na 8 rozdziałów, część merytoryczną zamknięto na 231 stronie. Syntetyczny opis układu dysertacji zaprezentowała Autorka w Tabeli nr 1 (str. 15). Zawartość merytoryczna pracy obejmuje w kolejnych rozdziałach:

Rozdział 1 – „Wstęp” (str. 9–16) obejmuje uzasadnienie podjęcia tematu, tezy i cele pracy, przedmiot i zakres badań, zastosowane metody badawcze i tabelaryczne przedstawienie układu pracy.

Rozdział 2 – „Podstawowe definicje i wiedza – przestrzeń publiczna, partycypacja społeczna” (str. 17–34) prezentuje aktualny stan badań (do 2021 roku), przyjęte w pracy definicje: *przestrzeni publicznej*,

Katedra Urbanistyki i Architektury Struktur Miejskich A-9

ul. Podchorążych 1, 30-084 Kraków, tel. 12 628-24-30, a-9@pk.edu.pl

<http://kuiasm.pk.edu.pl>

partycypacji, drabiny partycypacji i placemakingu. Osobną część rozdziału poświęca Autorka przedstawieniu *pionierów zmian* i stosowanych przez nich narzędzi, w tym Jana Gehla, czy Project for Public Spaces i 880 cities / Gila Peñalosa.

Rozdział 3 – *„Wysokiej jakości przestrzeń publiczna w Polsce, a partycypacja społeczna przy jej planowaniu i projektowaniu – badania podstawowe”* (str. 35–65). W rozdziale tym odniesiono się do wyników konkursów ogólnopolskich na najlepsze przestrzenie publiczne z lat 2005–2020.

Rozdział 4 – *„Przestrzeń publiczna jako efekt współpracy różnych aktorów w wybranych miastach polskich – badania szczegółowe”* (str. 66–103), obejmuje analizę czterech przykładów: Woonerfu Abrahama w Gdyni, Parku z Gruszą w Pruszczu Gdańskim, Stacji Wisła Zabłocie w Krakowie i Targu Węglowego w Gdańsku.

Rozdział 5 – *„Przestrzeń publiczna jako efekt współpracy różnych podmiotów w wybranych miastach Europy i Ameryki Północnej – badania szczegółowe”* (str. 104–182), obejmuje analizę: New Road w Brighton, Wielkiej Brytanii oraz 4 przykładów amerykańskich, tj. Congress Square Park w Portland, MA; Discovery Green w Houston, TX; Roosevelt Plaza Park w Camden, NJ. Dodatkowo Autorka analizuje 6 przykładów przestrzeni publicznych docenionych w konkursie European Prize for Urban Public Space – w tym Sønder Boulevard i Tåsinge Plads w Kopenhadze, Scena w Dnieprze, Open-air Library w Magdeburgu, Walter Square, Benthemplein w Rotterdamie oraz Plac Republiki w Paryżu.

Rozdział 6 – *„Modele partycypacji społecznej”* (str. 183–197), który obejmuje autorską próbę zapisu modeli-strategii przeprowadzania procesów partycypacyjnych. Prezentuje również inne modele: *Zmieniamy ulice* autorstwa M. Arczyńskiej, Ł. Panczewicza, A. Reiske i Sz. Iwanowskiego, model Krystyny Pawłowskiej, Projektu P: Przestrzeń Partycypacji Społecznej zespołu: D. Jacuńska, A. Kamzol, D. Mateusz, P. Miodońska i K. Wrembel, a także Project for Public Spaces i Placemaking.

Rozdział 7 – *„Aktorzy, metody, narzędzia”* (str. 198–222), gdzie Autorka odnosi się do wskazanych aktorów procesu i narzędzi wykorzystanych w badaniach szczegółowych, prezentując role poszczególnych aktorów, a także sposoby nawiązywania współpracy – w ramach partycypacji wertykalnej i horyzontalnej. Rozdział zamyka przegląd technik i narzędzi współpracy, z uwzględnieniem konsultacji społecznych, budżetu partycypacyjnego, grup roboczych i panelu obywatelskiego, warsztatów i prototypowania urbanistycznego.

Rozdział 8 – *„Podsumowanie”* (str. 223–231) obejmuje weryfikację założonych tez, odnosi się do problemów i wyzwań w procesie przeprowadzonych badań. Autorka opisuje wymiar aplikacyjny pracy poprzez kierunki działań w zakresie upowszechniania współpracy różnych aktorów i wykorzystania modeli strategii przeprowadzania procesu partycypacji społecznej przy planowaniu i projektowaniu przestrzeni publicznych. Pracę zamyka wnioskami dla dalszych badań.

Autorka w przekonujący sposób dowodzi swojej znajomości warsztatu naukowego. Przyjęta przez nią struktura pracy pozwoliła na systematyczne i logicznie uporządkowanie badanej problematyki. Czytelność układu pracy, to niewątpliwa zaleta zaprezentowanej dysertacji. Umożliwia prosty dostęp do poszczególnych etapów, pozwalając na weryfikację zastosowanych metod i wyników prac badawczych. Sposób konstrukcji dysertacji jest prawidłowy, uwzględnia stosowny dla przedmiotu zakres badań i spełnia cechy rozprawy doktorskiej.

3. Zastosowane piśmiennictwo w ramach rozprawy doktorskiej

Dysertacja została dobrze opracowana tak językowo, jak graficznie. Pracę opatriono 303 przypisami. Bibliografia obejmuje pozycje polskie i zagraniczne, w tym najnowsze (do 2022 roku). Dodatkowo wyszczególniono ponad 80 źródeł internetowych. W pracy umieszczono 53 fotografie, ilustrujące przestrzenie i procesy, 23 ilustracje projektów i modeli, a także wykaz 16 map opracowanych przez Autorkę. Wyszczególniono także wywiady i korespondencję z wybitnymi przedstawicielami procesów partycypacji społecznej z kraju i zagranicy, jak G. Peñalosa, E. Madison (PPP) i in. Mogą one stanowić element wspierający znaczenie przeprowadzonych przez Autorkę badań.

Praca jest napisana językiem przejrzystym – całość wyводу jest merytoryczna. Autorka poprawnie konstruuje zarówno tok myślowy, jak i częściowe oraz końcowe wnioski. Kilka zanotowanych błędów edytorskich nie ma wpływu na jakość całości opracowania.

Opracowanie części pisemnej ma charakter nieco syntetyczny, koncentrując się na zestawieniach zbiorczych. Taki sposób prezentacji wyników badań należy uznać za wartość dodaną. Zestawienia tabelaryczne – w liczbie 18, formacie A–3 a także 10 wykresów przygotowanych przez Autorkę stanowią wartość opracowania – o istotnym znaczeniu dla meritum badawczego pracy. Tabele są wynikiem żmudnych badań, zbierając szereg danych i tworząc z nich czytelne zestawienia podsumowujące analizy, a także częściowe i finalne wnioski. Obszerne, niejednokrotnie kilkustronicowe zestawienia, pozwoliły na wybór przykładów studialnych, przygotowanie porównywalnego opisu badanych przykładów – opisując zaangażowanie uczestników procesu w poszczególne zadania (Tabele nr 5–14). Duże znaczenie dla prezentacji rezultatów prac badawczych mają również przygotowane przez Autorkę zestawienia podsumowujące – odnoszące się do przeglądu aktorów i narzędzi, podziału procesów partycypacyjnych i narzędzi wykorzystywanych w opisywanych procesach (Tabele nr 15–18).

4. Cel pracy

Zakres pracy został poprawnie wyznaczony tak czasowo jak i obszarowo. Przedmiotem badań są miejskie przestrzenie publiczne powstałe lub planowane w okresie 2005–2020. Zakres terytorialny analizowanych przykładów został dość szeroko zakreślony – obejmując miasta europejskie oraz Ameryki Północnej.

Autorka pracy podnosi dwie tezy – „Współpraca różnych grup interesariuszy w trakcie planowania i projektowania przestrzeni publicznej pozytywnie wpływa na jakość oraz atrakcyjność danej przestrzeni publicznej”; oraz „Oddolne inicjatywy zapoczątkowywane przez mieszkańców, aktywistów czy organizacje pozarządowe skutecznie zmieniają charakter i zagospodarowanie przestrzeni publicznych oraz wpływają na decyzje urzędników”.

Do realizacji postawionych tez wskazuje cel główny tj. – „określenie współczesnych zasad kształtowania przestrzeni publicznych przy udziale różnych grup interesariuszy oraz sposobów nawiązywania i koordynowania tego typu współpracy”.

Cel główny został poprawnie sformułowany i pogłębiony poprzez trzy kolejne cele szczegółowe:

- „opracowania charakterystyki modeli procesów partycypacyjnych wykorzystanych w trakcie planowania i projektowania współczesnych przestrzeni publicznych przy udziale różnych aktorów;

- określenia roli różnych grup interesariuszy w kształtowaniu współczesnych przestrzeni publicznych;
- badania idei *placemakingu*, jako narzędzia wykorzystywanego przy partycypacyjnym projektowaniu przestrzeni publicznych”.

Klarowne doprecyzowanie celów pomocniczych, pozwoliło na dobre ułożenie metodyki i struktury przeprowadzonych badań – odzwierciedlonych w przejrzystej konstrukcji dysertacji. Autorka wskazała na najważniejsze elementy działań naukowych, w tym – poszukiwanie modeli, badania interesariuszy – aktorów procesu, a także nacisk na możliwość wykorzystania procesu jako narzędzia do formowania partycypacyjnego procesu projektowania przestrzeni publicznych.

5. Zastosowane metody badawcze

Opis metod badawczych jest syntetyczny. Złożoność procesu Autorka celnie jednak zobrazowała w ramach obszernej Tabeli nr 1. Elementy metodyki doprecyzowane zostały również w kolejnych rozdziałach. Jak sama wskazuje, oparła swoje metody badawcze na analizie literatury oraz dostępnych materiałów w zakresie badanych przykładów, które uzupełniła o badania *in situ*, a także o wywiady z wybitnymi podmiotami zaangażowanymi w procesy partycypacyjne. W sumie kontaktowała się z 13 przedstawicielami z kraju i zagranicy, ale również z szeregiem instytucji zaangażowanych w procesy kreacji przestrzeni publicznych – jak pracownie architektoniczne, urzędy miast, NGO, organizatorzy konkursów, mieszkańcy i in. (str. 35). Przenalizowała szereg materiałów bibliograficznych, internetowych i prasowych. W pracy wykorzystwała, co stanowi Jej istotny wkład w badania tego obszaru, metody syntetycznego prezentowania wyników analiz w postaci schematów graficznych – modeli obrazujących strukturę procesu.

Kryteria doboru przykładów polskich

W ramach badań podstawowych Autorka przebadła wysokiej jakości, nagrodzone w czołowych konkursach krajowych 2005–2020 przestrzenie publiczne. Konkursy objęły: Konkurs na najlepszą przestrzeń publiczną TUP, Życie w Architekturze / Architektura Murator, Polska Architektura XXL / sztuka–architektury.pl i sztuka–krajobrazu.pl. W systematyzowaniu posłużyła się autorskim podziałem (typologią) przestrzeni publicznych, obejmującym: sieć przestrzeni publicznych, salon miejski, park swobodny, park reprezentacyjny, skwer, rynek, targowisko, ulicę, deptak, park linowy, zakątek sąsiedzki, węzeł komunikacyjny, teren sportowo–rekreacyjny i ukierunkowany teren rekreacyjny – plac zabaw. Autorka badała udział różnych podmiotów w procesie planowania i projektowania. W sumie wskazała na 199 realizacji. Z dalszych badań odrzuciła przykłady realizacji na terenach wiejskich (Tabela nr 3, str. 39–58) – pozostawiając 140 przykładów.

Autorka wyciągnęła szereg interesujących wniosków dotyczących analiz procentowych zebranych danych, to materiał na osobne opracowanie. Finalnie tylko 19 ze 140 przestrzeni miejskich powstało we współpracy z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi (!). Ten niewielki procent wskazuje na ogromną potrzebę upowszechniania problematyki i tematu podjętego przez Autorkę. Z zasobu wybrano 16 przestrzeni zrealizowanych przy współpracy z mieszkańcami. Dalsze zawężenie pola badawczego do 4 reprezentatywnych przykładów uwzględniło większościowy procent miast dużych powyżej 200 tys. i średnich, a także reprezentatywnej i zróżnicowanej typologii – woonerfu (ulicy i deptaku), skweru, parku swobodnego / skweru, aranżacji tymczasowej/salonu miejskiego.

Wybór przykładów uwzględnionych w analizach szczegółowych należy uznać za słuszny.

Badania szczegółowe przykładów polskich

Cztery reprezentatywne przykłady przebadano według wspólnego schematu. Analiza objęła uwarunkowania lokalizacyjne, proces kształtowania z zaangażowaniem podmiotów, wykorzystane narzędzia. Dla każdego przykładu wykonano modele analityczne procesu z uwzględnieniem poszczególnych aktorów i ich zaangażowania na poszczególnych etapach. Całość opatrzone indywidualnymi wnioskami.

Kryteria doboru przykładów zagranicznych

Wybór 9 przykładów zagranicznych oparto na odmiennych, niż w przypadku przykładów polskich, założeniach. Może rodzić to pewne wątpliwości. Finalnie można jednak zgodzić się z wyborem Autorki - mając świadomość że podobne badania szczegółowe w odniesieniu do rozległego obszaru (obu kontynentów) nie było możliwe. Doktorantka argumentuje swój wybór dodatkowo koniecznością zwrócenia uwagi na udział różnych interesariuszy, a dopiero w kolejnym etapie na przykłady które uzyskały nagrody w konkursach.

Wybór 4 przykładów do badań szczegółowych z obszaru USA i Wielkiej Brytanii obejmuje analogiczne dla polskich typy przestrzenne (woonerf, skwer, park swobodny, aranżację tymczasową / skwer). Dodatkowo Autorka podejmuje się analizy kolejnych 5 przykładów europejskich, docenionych w konkursie European Prize for Urban Public Space wybierając podobną typologię przestrzenną (ulica/skwer, skwer, aranżacja tymczasowa <pawilon>, skwer, salon miejski).

Selekcję przykładów zagranicznych należy sumarycznie uznać za właściwą. Autorka dokonała wyboru przykładów, w których udział partycypacji społecznej był istotny. Szczegółowość analizy procesu i dostęp do porównywalnych źródeł stanowił ogromne wyzwanie – któremu finalnie udało się Doktorantce sprostać. Działania badawcze w tak odległych obszarach mogą być obciążone możliwością niepowodzenia, wymagają znacznego zintensyfikowania działań, poszerzenia możliwości dotarcia do źródeł, wykorzystania znajomości języka obcego w stopniu zaawansowanym – jak w trakcie wywiadów z twórcami procesu.

Badania szczegółowe przykładów zagranicznych

Sposób analizy na tym etapie procesu jest analogiczny jak dla przykładów polskich.

Synteza wyników badań

Synteza wyników badań odnosi się precyzyjnie do wcześniejszych celów badawczych, w zakresie modelowania procesu (rozdział 6), aktorów, metod i narzędzi procesu (rozdział 7).

W rozdziale 6 Autorka dokonuje syntezy badań tworząc autorską metodę graficznego zapisu modeli – strategii przeprowadzania procesów partycypacyjnych. Schemat jest wynikiem wcześniejszych analiz przykładów polskich i zagranicznych, uwzględnia etapy procesu (inicjatywę, program, projekt i realizację) a także inicjatorów i uczestników procesu. Na podstawie tego autorskiego schematu zobrazowuje modele partycypacji wypracowane: w ramach programu Zmieniamy Ulice, modelu Krystyny Pawłowskiej, Projektu P: Przestrzeń Partycypacji Społecznej i Project for Public Space.

Wyniki analiz wszystkich 14 przykładów, w odniesieniu do aktorów, metod i narzędzi zostały zebrane i usystematyzowane, uwzględniając w szczególności inicjatorów zmian, uczestników procesu partycypacyjnego, wykorzystane narzędzia, a także działania *placemakingowe* (Tabela nr 15, str. 198). Syntetycznie ujęto również analizę uczestników i narzędzi w podziale na poszczególne etapy procesu dla zawężonego pola 6 z 8 przykładów szczegółowych. W zestawieniu tym (Tabela nr 16, str. 202) uwzględniono różne etapy – takie jak: inicjatywa, działania *placemakingowe*/przedprojektowe, budowa programu, proces projektowy i realizacja. Do poszczególnych etapów przypisano aktorów i narzędzia partycypacyjne.

W tej części na uwagę zasługuje rozdział poświęcony opisowi i roli poszczególnych aktorów, w tym inicjatorów, organizatorów, koordynatorów, moderatorów, a finalnie uczestników procesu partycypacyjnego. Uwadze warto poświęcić także autorski zapis podziału procesów partycypacyjnych w zależności od kierunku nawiązania współpracy – jak np. procesy oddolne, formalne i nieformalne i in. (Tabela nr 17, str. 211).

Ogrom pracy Autorki, prezentujący różnorodność kształtowania procesu partycypacyjnego pokazuje Tabela nr 18, obejmująca zestawienie aktorów i przynależnych do nich technik i narzędzi partycypacyjnych w poszczególnych częściach procesu. Synteza ta odniesiona została do analizowanych szczegółowo przykładów. W prezentowanym opisie zasobów narzędzi wymienia Autorka: konsultacje społeczne, budżet partycypacyjny, grupy robocze i panel obywatelski, warsztaty i prototypowanie urbanistyczne.

6. Ocena omówienia wyników badań

Autorka w rozdziale podsumowującym (8) poddaje dyskusji osiągnięte wyniki swojej pracy, tak w odniesieniu do postawionych tez, jak i zakładanych celów. Jak sama wskazuje, teza dot. korzystnego wpływu na jakość i atrakcyjność przestrzeni publicznej wypracowanej we współpracy różnych grup interesariuszy została częściowo potwierdzona. Tylko część z prestiżowych projektów była wsparta przez proces partycypacyjny. Autorka, w opisach przykładów dla których dane te były dostępne, uwzględniła inne procesy ewaluacji jakości i atrakcyjności zrealizowanych projektów. Badania jakościowe, które tutaj wspiera Doktorantka oceną jury prestiżowych konkursów, wymagają głębszych badań porównawczych i może jest to przyczynek do dalszych badań.

Autorka, w przeprowadzonych badaniach przykładów, potwierdziła drugą z tez badawczych, tj. skuteczność zmian charakteru i zagospodarowania przestrzeni publicznych a także ich wpływ na decyzje urzędników w przypadku zapoczątkowywania inicjatyw oddolnych przez mieszkańców, aktywistów i organizacje pozarządowe. Trudno się z tą tezą nie zgodzić w odniesieniu do przedmiotu pracy – który dotyczył zrealizowanych przykładów przestrzeni publicznych.

W realnych działaniach rynkowych mamy świadomość, że nie wszystkie działania oddolne kończą się powodzeniem, a presja deweloperów wciąż może prowadzić do zaniechań w procesach kształtowania przestrzeni publicznych, czego przykładem zamknięcie strefy Dolnych Młynów w Krakowie i wiele innych. Jak słusznie zauważa Autorka, wpływ działań partycypacyjnych na realną przestrzeń miasta rośnie w polskich miastach wraz z włączeniem w procesy urbanistyczne budżetu partycypacyjnego / obywatelskiego.

Autorka uczciwie odnosi się do napotkanych w trakcie pracy problemów badawczych. Jednym z nich była kwestia rozbieżności w zapisie informacji dostępnych w literaturze, prasie i portalach. Zwraca uwagę, że utrudniony dostęp do wiarygodnych źródeł pogłębia się wraz z upływem czasu od realizacji projektów. To bardzo istotny aspekt – opis procesu partycypacyjnego przez dysydentów w realnych sytuacjach nie zawsze odpowiada rzeczywistej realizacji projektu.

Należy również docenić Autorkę za podjęty przez Nią wysiłek przełożenia modeli opisowych na porównywalne diagramy. Jak sama pisze, nie udało Jej się dotrzeć do analogicznych metod. Finalnie, sama opracowała własny diagram modelu i opisała za jego pomocą tak istotne w partycypacji modele, jak i analizowane przez siebie przykłady. To niewątpliwie bardzo istotne osiągnięcie Autorki.

7. Informacje dotyczące praktycznego zastosowania uzyskanych wyników badań

Wyniki prac Pani mgr Marty Popaszkiwicz warto byłoby upowszechnić. Wobec wciąż wzrastającej świadomości społecznej mieszkańców, na świecie ale również w Polsce, rośnie znaczenie procesów partycypacyjnych. Proces partycypacyjny ma wiele uwarunkowań, często wzbudzany oddolnie jako forma protestu przed utratą społecznego dostępu do przestrzeni publicznych lub niekorzystnych ich przekształceń – ewoluuje w kreację społecznych stowarzyszeń i ruchów placemakingowych. Recenzowana praca ma znaczny potencjał dla dojrzałego kształtowania procesu tworzenia przestrzeni publicznych z uwzględnieniem aktywności społecznej. Może być adresowana do szerokiego kręgu aktorów tego procesu – urzędników, projektantów, planistów, przedstawicieli organizacji pozarządowych i lokalną społeczność.

Autorka dysertacji zauważa, że wiedza na temat procesu partycypacyjnego w kształtowaniu przestrzeni publicznych wciąż jest niewystarczająca. Formułuje szereg istotnych wniosków aplikacyjnych dotyczących kierunków działań w zakresie upowszechniania współpracy aktorów przy planowaniu i projektowaniu przestrzeni publicznych. Działania takie powinny uwzględniać szeroką promocję współpracy partycypacyjnej dla różnych aktorów, pogłębioną informację prasową w zakresie realizacji i partycypacyjności procesu, a także wspierania każdego z etapów – programowania, projektowania i realizacji. Jak słusznie wskazuje Doktorantka – brak jest ogólnodostępnych źródeł pokazujących różne modele – strategie działania, które obrazowałyby proces partycypacyjny. Jako działania naprawcze proponuje wyodrębnienie komórki miejskiej zajmującej się partycypacją, a także proponuje przetestowanie opracowanego sposobu zapisu modeli partycypacyjnych.

Mgr Marta Popaszkiwicz wskazuje na dalsze możliwości prowadzenia badań, jak włączanie narzędzi partycypacji społecznej na wczesnych etapach projektowych – takich jak budowa programu funkcjonalnego. Działania takie są potrzebne. Doświadczenie i wiedza projektanta może być wzbogacona właśnie o uwzględnienie potrzeb lokalnych interesariuszy – co praktykuje się w procesach charette – opisanych zresztą przez Autorkę. Problem integracji współpracy i integracji różnych aktorów – wskazany przez Nią jako przestrzeń do dalszych badań to ogromnie istotne pole działań. W Polsce tzw. kapitał społeczny jest wciąż przeszkodą dla poprawy wielu aspektów życia społecznego, również w odniesieniu do przestrzeni miasta.

W realnym procesie działań wciąż brakuje świadomości w zakresie dostępnych narzędzi partycypacyjnych i możliwości ich wykorzystania. Autorka ciężar swojej pracy skoncentrowała na udziale partycypacji w procesie projektowania przestrzeni publicznych. Za pewien niedosyt można uznać w pracy stosunkowo niewielkie odniesienie do procesów planistycznych w Polsce. Autorka włącza do części teoretycznej opracowanie „Przestrzeń do dialogu: praktyczny podręcznik o tym, jak prowadzić partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym”¹.

Partycypacja społeczna stanowi istotny element procesu planowania przestrzennego, zapisany ustawowo. Wciąż jednak brakuje odpowiedniego wykorzystywania tego procesu jako narzędzia dla

¹ D.Szlenk-Dziubek, M.Miśkowiec (2018): *Przestrzeń do dialogu: praktyczny podręcznik o tym, jak prowadzić partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym*, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa.

poprawy procesu planowania poprzez aktywną i wieloetapową partycypację społeczną. Barięą dla upowszechniania partycypacji społecznej jest w zasadzie powszechny strach urzędników przed otwartą dyskusją publiczną. Tymczasem właśnie na etapie planowania przestrzennego możemy realnie chronić, inicjować, łączyć przestrzenie publiczne i zielone – zanim staną się one elementem szczegółowych opracowań i późniejszych realizacji.

W ramach Towarzystwa Urbanistów Polskich toczy się obecnie ożywiona dyskusja, jak powinien być kształtowany model partycypacji społecznej. Nie przyniosła ona jak dotąd wystarczającej odpowiedzi. W tym kontekście praca Pani mgr Popaszkiewicz ma szansę wnieść aktualny głos w dialogu, systematyzując wiedzę na naszym rodzimym gruncie.

8. Informacje o ew. nieprawidłowościach w ocenianej rozprawie doktorskiej

Recenzentka nie zaobserwowała nieprawidłowości w ocenianej rozprawie doktorskiej. Autorka prezentuje oryginalną pracę naukową, będącą wynikiem indywidualnego procesu badawczego, opatrzoną stosownymi przypisami, klarownie zaprezentowaną i opisaną.

9. Ocena rozprawy jako oryginalne rozwiązanie problemu naukowego

Praca ma charakter teoretyczno-badawczy, wnosi też wiele cennych walorów aplikacyjnych – zdecydowania powinna ukazać się jako pozycja monograficzna. Poruszony w dysertacji problem, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Założone przez Autorkę cele badawcze pracy zostały w pełni osiągnięte i bardzo klarownie przybliżone.

Temat możliwości kształtowania przestrzeni publicznych w procesie partycypacyjnym jest w warunkach polskich szczególnie aktualny. Doświadczamy tutaj szeregu trudności. Spośród 199 nagrodzonych przestrzeni publicznych przeanalizowanych wstępnie w pracy, zaledwie kilkanaście zrealizowano z udziałem różnych aktorów! Badania Autorki wyraźnie wskazują, jak ogromne są potrzeby w Polsce w tym zakresie.

Pani mgr Marta Popaszkiewicz w pełni zrealizowała swoje ambitne zamierzenia w zakresie przebadania przykładów polskich, jak również odległych realizacji z obszaru Europy i Ameryki Północnej. Przedsięwzięcie badawcze było zamierzeniem dość karkołomnym, żmudnym i wieloetapowym. Autorka podjęła się analizy znacznego zasobu, zaczynając od 199, a kończąc na 14 przestrzeniach publicznych, które poddała szczegółowym badaniom.

Autorka zaprezentowała przykłady uznanych realizacji przestrzeni publicznych będących efektem współpracy różnych aktorów. Przybliżone w pracy polskie i zagraniczne przykłady skutecznego przeprowadzenia procesów partycypacyjnych dostarczają wielu cennych informacji dla upowszechniania tych modeli na naszym rodzimym gruncie.

Proces badawczy przeprowadzony został z dużą starannością – na co wskazuje ogromny zasób informacji wykazanych w zestawieniach porównawczych i zbiorczych – obejmujący 18 opracowanych samodzielnie, często wielostronicowych zestawień, 10 wykresów i ponad 20 modeli graficznych obrazujących proces partycypacji. Potwierdza pracowitość i wytrwałość Autorki, zdolność do

prowadzenia szeroko zakrojonych badań i umiejętność przejrzystego, syntetycznego przybliżania ich wyników w postaci autorskich schematów, czy zestawień tabelarycznych.

Dysertacja wnosi nowe, oryginalne wątki w badanym obszarze, co skłania do dalszego upowszechniania jej wyników. W tym wymiarze pracę doktorską Pani Marty Popaszkiwicz należy uznać za bardzo wartościową. Na uwagę zasługuje przede wszystkim autorski zapis modeli–strategii procesu kształtowania przestrzeni publicznych z uwzględnieniem partycypacji społecznej. Modele te uwzględniają różnorodnych aktorów, wskazując na ich rolę w procesie, uzupełniając prezentowane informacje o narzędzia i techniki procesowe na wszystkich etapach: od wstępnego do realizacyjnego i ewaluacyjnego.

Praca doktorska Pani Marty Popaszkiwicz ma znaczny potencjał – jako wsparcie merytoryczne dla projektowania przestrzeni publicznych. Prezentowane przez nią modele mogą mieć znaczenie wzorcowe, przyczyniając się do możliwości ożywienia i wzmocnienia działań partycypacyjnych w procesie planowania i realizacji przestrzeni publicznych.

10. Wnioski końcowe

Recenzent stwierdza, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr inż. arch. Marty Popaszkiwicz „Przeźrenie publiczna jako efekt współpracy różnych aktorów” spełnia wymogi ustawowe, zgodne z obowiązującymi aktami prawnymi w szkolnictwie wyższym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Recenzowana praca doktorska zgodna jest ze standardami pracy doktorskiej w naukach inżyniersko–technicznych, dyscyplinie naukowej – architektura i urbanistyka. Autorka wykazała się wiedzą teoretyczną i wykazała implikacyjny charakter swoich badań, udowadniając umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

W razie przyjęcia obrony Recenzent wnioskuje także o wyróżnienie rozprawy doktorskiej.

